

ชื่อนั้นสำคัญไฉน

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม
ราชบัณฑิตยสถาน

คำสำคัญ : พจนานุกรม ปทานุกรม; นามานุกรม ทำเนียบนาม; สารานุกรม อักษรานุกรม

เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่ประชุมราชบัณฑิตยสถาน สำนักศิลปกรรม พิจารณาโครงการชื่อ **พจนานุกรมนักเขียนและกวีไทย (๒๕๗๕-๒๕๕๕)** มีราชบัณฑิตหลายคนวิจารณ์ชื่อโครงการ คนหนึ่งออกความเห็นว่าจะเรียกโครงการนี้ว่า **ปทานุกรม** บางคนเห็นว่าจะเรียก **นามานุกรม** หรือ **ทำเนียบนาม** มีผู้กล่าวว่า ชื่อนั้นสำคัญไฉน ถ้าโครงการมีคุณค่า อำนาจประโยชน์ก็สมควรดำเนินการ เจ้าของโครงการจึงรับว่าจะกลับไปตรวจสอบการใช้คำเรียกดังกล่าวตามหลักวิชาการบรรณารักษศาสตร์

ข้าพเจ้ารำลึกได้ว่า ได้เคยเขียนตำราเรียนบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นในแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการรับรองให้ใช้ในชั้นมัธยมปลาย เรื่อง **การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น** ซึ่งสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จัดพิมพ์จำหน่ายประมาณ ๑๐ ครั้ง จำนวนพิมพ์เผยแพร่มากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ฉบับ ซึ่งมีคำอธิบาย

เกี่ยวกับชื่อ พจนานุกรม ปทานุกรม นามานุกรม ทำเนียบนาม สารานุกรม อักษรานุกรมด้วย จึงขอนำความรู้ดังกล่าวมาสรุปเสนอ ดังนี้

๑. พจนานุกรม คือ หนังสือรวมคำในภาษา ซึ่งเรียงลำดับตามตัวอักษรให้ความรู้เกี่ยวกับคำนั้น ๆ ในด้านการสะกดคำ การออกเสียง ความหมายของคำ บางฉบับให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับชนิดของคำ ได้แก่ คำศัพท์ทั่วไป คำที่เป็นชื่อบุคคลสำคัญ คำที่เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์

สอ เสถบุตร อธิบายความหมายของคำว่า **พจนานุกรม** ไว้ใน New Model Thai-English Dictionary, Desk Edition ฉบับไทยวัฒนาพานิชพิมพ์, ๒๕๓๗, หน้า ๒๗๗ ว่า

“พจนานุกรม (พด จะ นานู กรม)
n. now the approved term for dictionary, formerly ปทานุกรม”
และใน New Model English-Thai

Dictionary ฉบับไทยวัฒนาพานิชพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ สอ เสถบุตร อธิบายคำ Dictionary ว่า

“**Dictionary** (ดีค ณะ เน รี) n. พจนานุกรม อภิธาน ปทานุกรม, Dictionary English ภาษาหรือสำนวนที่เอามาจาก ปทานุกรม...”

ซึ่งน่าจะสรุปได้ว่า คำว่า **พจนานุกรม** กับ **ปทานุกรม** มีความหมายอย่างเดียวกัน แต่เดิมใช้ว่า ปทานุกรม ภายหลังจึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า พจนานุกรม

พจนานุกรม แบ่งออกได้เป็นหลายประเภท ได้แก่

ก. พจนานุกรมภาษา แบ่งออกเป็น

- พจนานุกรมภาษาเดียว
- พจนานุกรมสองภาษา
- พจนานุกรมหลายภาษา

ข. พจนานุกรมเสริมพจนานุกรมภาษา

ค. พจนานุกรมเฉพาะวิชา

ก. พจนานุกรมภาษา

ตัวอย่าง

- พจนานุกรมภาษาเดียว

เช่น

๑) พจนานุกรม ฉบับราช-

บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘. ๙๓๐ หน้า : ภาพประกอบ

๒) แพร์พิทยา, ฝ่ายวิชาการ.

พจนานุกรมไทย. ตรวจทานโดย จำนงค์ทองประเสริฐ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๘. ๔๘๐ หน้า.

๓) Webster's Third New In-

ternational Dictionary of the English Language. 3rd ed., Springfield Mass: G + C Merriam, 1998. S.V.

- พจนานุกรมสองภาษา

เช่น

๑) ดร.วิทย์ เทียงบูรณธรรม.

พจนานุกรมไทย-อังกฤษ Thai-English Dictionary. กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, ๒๕๒๗. ๑,๐๘๖ หน้า.

๒) สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง.

พจนานุกรมไทย-ม้ง. พระนคร : โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์, ๒๕๑๕. ๑๙๔ หน้า.

- พจนานุกรมหลายภาษา

เช่น

๑) จันทบูรินฤณนาถ, กรมพระ.

พจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓. ๙๐๒ หน้า.

๒) เรียม วิรัชชพากย์, พระ.

พจนานุกรม ๔ ภาษา ไทย-อังกฤษ-ฝรั่งเศส-เยอรมัน. พระนคร : แพร์พิทยา, ๒๕๑๐. ๑,๕๕๕ หน้า.

ข. พจนานุกรมเสริมพจนานุกรมภาษา

แยกได้เป็นหลายชนิด เช่น พจนานุกรมอักษรย่อ พจนานุกรมคำพ้องและคำตรงข้าม พจนานุกรมภาษาถิ่น

ตัวอย่าง

๑) De Sola Ralph-New International Abbreviation Dictionary. 5th ed., 1974. 428 p. (1st ed., 1958)

๒) ศึกษาธิการ, สำนักงาน

ปลัดกระทรวง. เขตการศึกษา ๔. พจนานุกรมภาษาชาวเล. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๘. ๒๒ หน้า.

ค. พจนานุกรมเฉพาะวิชา

ได้แก่ พจนานุกรมที่ลงรายการด้วยศัพท์ทางวิชาการใดวิชาการหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น พจนานุกรมเคมี พจนานุกรมบรรณารักษศาสตร์ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา

ตัวอย่าง

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, โขติ กัลยาณมิตร รวบรวม.

พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง. พิมพ์ในวาระคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๔ รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๘๔๒ หน้า : ภาพประกอบ

๒. พจนานุกรม ดังได้กล่าวมาแล้ว

ข้างต้น พจนานุกรม มีความหมายอย่างเดียวกับ พจนานุกรม เดิมนิยมเรียกว่า พจนานุกรม คือนำคำศัพท์มาอธิบายความหมายเรียงลำดับตามตัวอักษร คำว่า พจนานุกรม เพิ่งเกิดขึ้นทีหลัง

ตัวอย่าง

เจริญ ไชยชนะ. พจนานุกรม

ไทยฉบับสากล. พระนคร : เขษมบรรณกิจ, ๒๕๔๗. ๖๘ หน้า.

กรมตำรา, กระทรวงธรรมการ

พจนานุกรมสำหรับนักเรียน (ลักษณะเดียวกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ก - ฮ. ๘๖๒ หน้า.

พจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต ของ กรมพระจันทบูรินฤณนาถ และ

พจนานุกรมภาษาชาวเล ของ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

การใช้คำว่า พจนานุกรม ใน

ความหมายของ พจนานุกรม นี้ สอเสถบุตร ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการจัดทำพจนานุกรม เมื่อกล่าวถึงหนังสือ Dictionary ของท่านเป็นคำไทย ท่านเรียกว่า พจนานุกรม ดังที่ท่านเขียนไว้ในความมุ่งหมายของการจัดทำหนังสือ New Model English-Thai Dictionary ว่า

“พจนานุกรมที่สมบูรณ์ที่สุดนั้น อาจจะมีประโยชน์น้อยที่สุดก็ได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า พจนานุกรมที่สมบูรณ์ที่สุดย่อมจะต้องมีขนาดใหญ่ที่สุด และขายแพงที่สุด จนเหลือความสามารถที่ใคร ๆ จะซื้อหาได้ เมื่อไม่มีผู้ใดใช้ พจนานุกรมนั้นก็หาประโยชน์มิได้

“ด้วยเหตุผลดังกล่าว พจนานุกรมอังกฤษเป็นไทยแบบใหม่ฉบับประจำโต๊ะจึงเกิดขึ้น ความมุ่งหมายของพจนานุกรม เล่มนี้ ก็คือให้บรรลุความพอดี กล่าวคือ ให้ท่านได้ใช้ พจนานุกรมที่บริบูรณ์พอสมควร”

จึงเป็นอันสรุปได้ว่า คำว่า **ปทานุกรม** เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า **พจนานุกรม** ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **Dictionary**

๓. ทำเนียบนาม หรือ นามานุกรม

คำทั้งสองนี้ มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Directory หมายถึง หนังสือที่ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ หรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์กร ห้างร้าน สโมสร สมาคม สถานศึกษา แต่ไม่มีรายละเอียดอย่าง สารานุกรม หรือไม่มีรายละเอียดตามแบบพจนานุกรม รายละเอียดที่ปรากฏใน **นามานุกรม** ถ้าเกี่ยวกับบุคคล จะให้ชื่อ นามสกุล สถานที่อยู่ ตำแหน่งหน้าที่ หรือความเกี่ยวข้อง ถ้าเป็นชื่อสถานที่หรือหน่วยงาน จะให้ชื่อสถานที่ตั้ง หน้าที่และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน รายนามกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ถ้าเป็นห้างร้านก็จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าหรือผลผลิตที่ร้านนั้น ๆ เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมายเลขที่อยู่ หรือหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร ที่ติดต่อได้โดยสะดวกด้วย

ทำเนียบนาม ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมี ๕ ประเภท

ก. ทำเนียบนามท้องถิ่น (Local Directory) ให้ความรู้แยกออกตามท้องถิ่น เช่น สมุดรายนามผู้ใช้โทรศัพท์ อาจแบ่งเป็นเล่มตามภาคและจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็นโซน

ตัวอย่าง

โทรศัพท์แห่งประเทศไทย, องค์กรการ. **สมุดรายนามผู้ใช้โทรศัพท์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทเยเนรอล-เทลโฟน ไตเรคตอรี, ๒๕๑๕ - รายนปี

ข. ทำเนียบนามของรัฐบาล (Government Directories) ได้แก่ ทำเนียบนามของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล อาจแยกเป็นระดับกระทรวง ทบวง กรม สำนักงาน องค์กร ภาค จังหวัด อำเภอ เขต รวมทั้งทำเนียบนามองค์กรระหว่างประเทศด้วย บางที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น **นามสงเคราะห์**

ตัวอย่าง

การคลัง, กระทรวง. **ทำเนียบข้าราชการกระทรวงการคลัง พุทธศักราช ๒๕๑๐.** พระนคร : โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต, ๒๕๑๐. ๑๔๖ หน้า.

ค. ทำเนียบนามสถาบัน (Institutional Directories) ได้แก่ ทำเนียบนามสถาบันต่าง ๆ เช่น ทำเนียบนามสถาบันการศึกษา ทำเนียบนามพิพิธภัณฑ์สถาน ทำเนียบนามโรงพยาบาล

ตัวอย่าง

- **The World of Learning the International Handbook of University.** 23th ed., London : Europe Publishing, 1947 annual. 2 vols.

(ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา เช่น ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์สถาน สถาบันวิจัยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก)

- **The Siam Directory; The Book of Facts and Figure.** Bangkok : Tawanna Publishing, 2498 - date.

(ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชวัง หน่วยงานของรัฐบาล สถานทูต และสถานกงสุลต่างประเทศประจำประเทศไทย องค์กรระหว่างประเทศ เช่น เอสแคป อาเซียน ทำเนียบนามหอการค้า สมาคมการค้า รายชื่อสื่อมวลชนในประเทศไทย สถานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การธนาคารและการเงิน บริษัทธุรกิจ ห้างร้าน สถาบันทางการศึกษาและวัฒนธรรม และบุคคลสำคัญในวงการต่าง ๆ)

ง. ทำเนียบนามบุคคลในสาขาวิชาชีพ (Professional Directories) ได้แก่ ทำเนียบนาม สมาชิกสมาคมนักหนังสือพิมพ์ ทำเนียบนามสมาชิกสมาคมแพทย์ ทำเนียบนามสมาชิกสมาคมดนตรีไทย ทำเนียบนามนักประวัติศาสตร์ ทำเนียบนามนักเขียนไทย เป็นต้น

ตัวอย่าง

ทรัพยากรธรณี, กรม. **ทำเนียบรายชื่อผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ ๒๕๑๘.** กรุงเทพมหานคร : สมาคมเหมืองแร่ไทย, ๒๕๑๘. ๑๙๖ หน้า.

(ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการอาชีพการเหมืองแร่ เรียงลำดับตามภาค)

จ. ทำเนียบนามธุรกิจการค้า (Trade and Business Directories) ได้แก่ ทำเนียบนามห้างร้าน หน่วยงานธุรกิจ เช่น Siam Directory

ตัวอย่าง

เศรษฐกิจการพาณิชย์, กรม. **ทำเนียบหอการค้าและสมาคมการค้า พ.ศ. ๒๕๑๙.** กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๙. ๑๖๒ หน้า.

(ให้ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจการค้า แบ่งเป็น หมวด ก. ทำเนียบหอการค้า หมวด ข. ทำเนียบสมาคมการค้า หมวด ค. ทำเนียบประเภทสินค้าและธุรกิจ มีภาคผนวกเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหอการค้าและสมาคมการค้า)

จ. ทำเนียบนามอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้าประเภทอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เป็นต้นว่า ทำเนียบนามศิลปิน-วัตถุดิบสำคัญของประเทศไทย

ตัวอย่าง

ยิ้ม บัณฑิตยารุ. ทำเนียบนาม ภาค ๔. ถนนในจังหวัดพระนคร และธนบุรี. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕. ๑๔๐ หน้า.

๔. สารานุกรม

สารานุกรม คือ หนังสือรวบรวมบทความขนาดสั้น อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ ชื่อต่าง ๆ อาจให้ความรู้กว้าง ๆ เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา วิวัฒนาการของเรื่องนั้น ๆ จัดเรียงบทความต่าง ๆ ไว้ตามลำดับอักษรแบบพจนานุกรม เพื่อให้ค้นหาสะดวก บางเรื่องอาจมีภาพตารางสถิติ แผนภูมิ หรือแผนที่ประกอบด้วย เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น นอกจากนั้น จะจัดทำบรรณานุกรม แสดงหลักฐานประกอบการค้นคว้า และจัดทำดัชนีไว้สำหรับช่วยให้ผู้อ่านค้นหาเรื่องได้สะดวกรวดเร็วด้วย

สารานุกรม แบ่งออกได้หลายประเภท

- สารานุกรมทั่วไป
- สารานุกรมเฉพาะวิชา

ก. สารานุกรมทั่วไป คือ สารานุกรมที่รวมเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ทุกแขนงเนื้อหาให้ข้อเท็จจริง หรือความรู้กว้าง ๆ อาจจัดทำให้เหมาะแก่วัยของผู้ใช้

ตัวอย่าง

สารานุกรมทั่วไปสำหรับผู้ใหญ่

๑) สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘. เล่ม ๑ - ปัจจุบัน (ยังออกไม่ครบชุด ท้ายเล่มแต่ละเล่มมีสารบัญชื่อกำและเรื่องในเล่มทำนองเดียวกับดัชนีค้นคำ)

๒) *Encyclopaedia Americana*. N.Y.: The American Corporation, 1974. 30 Vols.

เป็นสารานุกรมทั่วไปที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงมากของสหรัฐอเมริกา เริ่มพิมพ์ออกเผยแพร่ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๒๕ มี ๓๐ เล่มจบ เล่มที่ ๓๐ เป็นดัชนีค้นเรื่อง

๓) *The New Encyclopaedia Britannica*. 15th ed., Chicago : Encyclopaedia Britannica Inc., 1974. 30 Vols.

ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทางวิชาการทั่วไป มีภาพประกอบและแผนภูมิท้ายเล่มมีชีวประวัตินักวิทยาศาสตร์เรียงลำดับไว้ตามปี และมีดัชนีค้นเรื่องด้วย

สารานุกรมทั่วไปสำหรับเด็ก

๑) สารานุกรมไทยสำหรับเด็กเยาวชน โดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๙.

เป็นสารานุกรมทั่วไป มุ่งให้ความรู้แก่เยาวชนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ใช้ภาษาเหมาะแก่เยาวชนในวัยต่าง ๆ มีรายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่เขียนเรื่อง รายนามผู้ร่วมมือ และมีดัชนีท้ายเล่ม

๒) *World Book Encyclopaedia*. Chicago : Field Enterprise Educational Corporation, 1974. 22 Vols.

เป็นสารานุกรมทั่วไปสำหรับเด็กที่มีชื่อเสียงมาก มีความรู้ทุกแขนงเริ่มพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๑๗ เป็นหนังสือชุด ๒๒ เล่ม เล่มที่ ๒๒ มีข้อแนะนำแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเรื่องสำคัญ ๆ มีบทความแนะนำการทำรายงาน และมีดัชนีค้นเรื่อง

ข. สารานุกรมเฉพาะวิชา คือ สารานุกรมที่รวบรวมความรู้และเรื่องราวเฉพาะในแขนงวิชาใดวิชาหนึ่ง

ตัวอย่าง

๑) สมพงษ์ เกษมสิน. สารานุกรมการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗. ๑๙๒ หน้า.

๒) คณะกรรมการฉลองวันพระราชสมภพครบ ๘ รอบ และ ๑๐๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๓. เล่ม ๑, ๕๑๗ หน้า. เล่ม ๒, ๑,๐๘๑ หน้า : มีดัชนีค้นคำ

๓) ราชบัณฑิตยสถาน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๓๗. สถานที่สำคัญ

เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ราชธานี เมืองหลวง กฎหมาย. ๑๒๓ คำ, ภาพประกอบ มีดัชนีค้นคำท้ายเล่ม แยกพิมพ์ตามอักษร เช่น อักษร ก เป็นต้น

๔) ประพันธ์ ตริณรงค์ และ สงวน อึ้งคง. **สารานุกรมวรรณคดี.** พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๕. ๖๑๘ หน้า.

ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทย ศัพท์ ชื่อหนังสือ ชื่อตัวละคร ชีวประวัติกวี และนักประพันธ์ไทย

๕) วิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย, สมาคม. **สารานุกรมวิทยาศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครหลวง กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕. ๓๐๖ หน้า : ภาพประกอบ (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๐๘)

๖) Menke, Frank G. **The Encyclopaedia of Sports.** 5th ed., revised by Suzanne Treat, New York : A.S. Barnes, 1975. 1,125 p. illus.

ให้ความรู้เรื่องกรีกกีฬา มีเรื่องกรีกกีฬาสำคัญ ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประวัติ กติกา ชื่อนักกีฬาเด่น ๆ รายชื่อผู้ชนะเลิศ สถิติกีฬา มีดัชนีค้นคำโดยละเอียดท้ายเล่มด้วย

๕. อักษรานุกรม

คือ หนังสืออ้างอิงที่รวบรวมเรื่องราวจากชื่อต่าง ๆ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ จัดเรียงตามลำดับอักษร อักษรานุกรมที่มีใช้ในภาษาไทย อาจไม่เรียกชื่อว่า อักษรานุกรม ก็ได้ เช่น เรียกว่า ประวัติครู ประวัตินักเขียน เป็นต้น

อักษรานุกรม มีหลายประเภท เช่น

ก. **อักษรานุกรมชีวประวัติบุคคล** ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกำเนิด การศึกษา อาชีพ สถานภาพครอบครัว หน้าที่การงาน ภารกิจในสังคม มีทั้งประเภทที่ยังมีชีวิตอยู่หรือสิ้นชีวิตแล้ว หรือรวมประวัติบุคคลตามสาขาอาชีพ ได้แก่

๑) **อักษรานุกรมชีวประวัติบุคคลทั่วไป** มีทั้งที่รวมชีวประวัติเฉพาะที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือรวมชีวประวัติทั้งบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่และสิ้นชีวิตแล้ว

ตัวอย่าง

๑) **The McGraw-Hill. Encyclopaedia of World Biography.** N.Y.: McGraw-Hill, 1935. 12 Vols.

หนังสืออักษรานุกรมนี้เป็นชุด ๑๒ เล่มจบ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลของโลกทุกแขนงอาชีพ ทั้งที่มีชีวิตอยู่และสิ้นชีวิตไปแล้ว เล่มที่ ๑๒ เป็นดัชนี มีทั้งดัชนีค้นเรื่องและค้นหัวเรื่อง บอกเล่มที่ และเลขที่ หน้าที่จะค้นหาชีวประวัตินั้น ๆ

๒) **International Who's Who. London : Europe.** มีมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๕ จนถึงปัจจุบัน ออกเป็นรายปีปรับปรุงตลอดมา

ให้ข้อมูลชีวประวัติบุคคลสำคัญทั่วโลกในปัจจุบัน เฉพาะที่ยังมีชีวิตอยู่ (รวมทั้งคนไทยด้วย) เรียงรายการตามลำดับอักษรนามสกุล ข้อมูลที่ให้เป็นข้อความสั้น ๆ ใช้คำย่อเป็นจำนวนมาก แต่มีคำอธิบายวิธีใช้ไว้ตอนต้นเล่มด้วย

ข. **อักษรานุกรมชีวประวัติบุคคลในชาติหรือในท้องถิ่น**

ตัวอย่าง

๑) **Who's Who in Thailand** ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ มีภาพประกอบ และมีเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ ดีพิมพ์เผยแพร่ในรูปวารสารรายเดือน

ค. **อักษรานุกรมชีวประวัติบุคคลในสาขาอาชีพ**

ตัวอย่าง

๑) **ประวัติครู** โดยคณะกรรมการจัดทำหนังสือประวัติครูของคุรุสภา รวบรวมชีวประวัติครูไทยคนสำคัญ ๆ และครูที่มีผลงานดีเด่น มีคุณความดี ที่เสียชีวิตแล้ว เรียงรายการตามลำดับอาวุโส ออกเผยแพร่เป็นรายปี มีดัชนีค้นชื่อเจ้าของชีวประวัติ เรียงตามลำดับตัวอักษร ตั้งแต่เล่มแรกถึงเล่มปัจจุบันตีพิมพ์ไว้ท้ายเล่ม เช่น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

๒) **ประวัตินักเขียนไทย** ของกรมศิลปากร ให้ข้อมูลชีวประวัตินักเขียนไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ และสิ้นชีวิตแล้ว ออกตามโอกาส จนถึงปัจจุบัน (๒๕๕๖) ออกเผยแพร่แล้ว ๓ เล่ม เรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อนักเขียน หรือนามปากกาของนักเขียน และมีดัชนีค้นนามปากกานักเขียนเพิ่มเติมแบบโยงรายการ หรืออ้างอิงถึง

๓) **American Men and Women of Sciences.** Edited by Jacques Cattell Press. 13th ed., New York : Browker, 1976. 7 Vols.

ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัตินักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันและคาเนเดียนที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหญิงและชายเรียงรายการตามหัวเรื่อง แบ่งตามสาขาวิชา เช่น เกษตรศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ชีวเคมี สัตวศาสตร์ มีดัชนีชื่อบุคคลและชื่อสถานที่ เรียงตามลำดับอักษร

ง. อักษรานุกรมประวัติศาสตร์

ตัวอย่าง

ศิลปากร, กรม. **อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖. แยกพิมพ์เป็นเล่มตามตัวอักษร
อักษร ก (๒๕๒๖) อักษร ค ช ซ (๒๕๓๖) อักษร ฅ ญ ฎ ฐ ฒ ด ต (๒๕๓๘) เป็นต้น

มีข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล เช่น พระมหากษัตริย์ เมือง สถานที่ ภูเขา แม่น้ำ สถานที่สำคัญ เช่น โรงกษาปณ์ ถนนกรุงเทพฯ โบราณสถาน เช่น วัดกษัตราธิราช เหตุการณ์สำคัญ

เช่น กบฏ

มีคำชี้แจง วิธีใช้ แจ่มไว้หน้าเล่ม การเรียงคำตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เรียงชื่อไว้ก่อนตามด้วยลักษณะของชื่อ เช่น กก-แม่น้ำ

ดังกล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า การเรียกชื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะอธิบายคำว่า **พจนานุกรม** **ปทานุกรม** **นามานุกรม** **อักษรานุกรม** **สารานุกรม** หรือ **ทำเนียบนาม** ตลอดจนเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นนั้น คนไทยเรามีได้เคร่งครัดที่จะใช้ชื่อให้ตรงกับลักษณะของสิ่งพิมพ์ เช่น **พจนานุกรมวิสามานยนามไทย** **วัด** **วัง** **ถนน** **สะพาน** **ป้อม** ของ **กนกวลี** **ชูชัยยะ** ซึ่งราชบัณฑิตยสถานจัดพิมพ์เผยแพร่ เป็นสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในลักษณะอธิบายคำโดยมีรายละเอียดเป็นสาระประกอบ ซึ่งหนังสือลักษณะนี้ กรมศิลปากรเคยพิมพ์เผยแพร่มาก่อน เรียกว่า **ทำเนียบนาม** หรือมีฉะนั้นก็ควรเรียกว่า **อัก-**

ขรานุกรม แต่หนังสือดังกล่าวตีพิมพ์ออกเผยแพร่แล้วโดยใช้ชื่อว่า **พจนานุกรม** ซึ่งตรงกับคำกล่าวที่ว่า **ชื่อนั้นสำคัญไฉน** เพราะหนังสือดังกล่าวมีคุณค่า ให้ความรู้แก่ผู้อ่านสมวัตถุประสงค์ เพราะฉะนั้นจะชื่อ **พจนานุกรม** หรือ **อักษรานุกรม** หรือ **ทำเนียบนาม** คุณค่าและประโยชน์ของหนังสือก็ยังมีอยู่ในตัวเอง ส่วนหนังสือที่ผู้เสนอโครงการที่ชื่อว่า **พจนานุกรม** **นักเขียน** **และกวี** (๒๔๗๕-๒๕๔๕) ซึ่งเป็นที่มาของการอภิปรายกันในที่ประชุมสำนักศิลปกรรมดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรใช้ชื่อ **อักษรานุกรม** **นักเขียนและกวี** (๒๔๗๕-๒๕๔๕) หรือจะเรียกว่า **ประวัตินักเขียนและกวี** เหมือนหนังสือที่สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์จัดทำเผยแพร่ ซึ่งมีชื่อว่า **ประวัตินักเขียนไทย** ก็น่าจะได้ เพราะเมื่อยังมีได้จัดทำนำออกเผยแพร่ ก็ตั้งชื่อเสียให้สอดคล้องกับลักษณะหนังสือน่าจะดีกว่า